

ISSN 1999-4214 (print)

ISSN 2957-5095 (online)

ЕУРАЗИЯ ГУМАНИТАРЛЫҚ ИНСТИТУТЫНЫҢ

ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

ЕВРАЗИЙСКОГО
ГУМАНИТАРНОГО
ИНСТИТУТА

BULLETIN

OF THE EURASIAN
HUMANITIES
INSTITUTE

№1/2026

Жылына 4 рет шығады
2001 ж. шыға бастаған

Выходит 4 раза в год
Начал издаваться с 2001 г.

Published 4 times a year
Began to be published in 2001

Астана, 2026

Бас редактор **Дауренбекова Л.Н.**
А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институтының доценті,
филология ғылымдарының кандидаты
Жауапты редактор **Алимбаев А.Е.**
А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институтының доценті,
философия докторы (PhD)

Редакция алқасы

Аймұхамбет Ж.Ә.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Ақтаева К.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Мицкевич атындағы Польша университеті, Познань, Польша.
Әбсадық А.А.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Аасланд Е.	философия докторы (PhD), профессор
Бредихин С.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Солтүстік Кавказ федералды университеті, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	филология ғылымдарының кандидаты, доцент Ә. Бөкейхан атындағы университеті, Семей, Қазақстан
Ермекова Т.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан
Есиркепова К.Қ.	филология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Жүсіпов Н.Қ.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Торайғыров университеті, Павлодар, Қазақстан
Каранфил Г.	философия докторы (PhD), профессор, Комрат мемлекеттік университеті, Кишинев, Молдова
Курбанова М.М.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Алишер Навои атындағы Ташкент мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті, Ташкент, Өзбекстан
Қамзабекұлы Д.	ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Құрысжан Л.Ә.	филология ғылымдарының кандидаты, профессор, Ханкук шетелтану университеті, Сеул, Оңтүстік Корея
Онер М.	философия докторы (PhD), профессор, Эгей университеті, Измир, Туркия
Олдфилд А.	Философия докторы (PhD), профессор, Каролина Университеті Каролина, АҚШ
Пименова М.В.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Шет ел тілдері институты, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазан федералды университеті, Қазан, Татарстан, РФ
Сенмез О.Ф.	философия докторы (PhD), профессор, Токат Газиосманпаша университеті, Токат, Түркия

Редакцияның мекенжайы: 010009, Астана қ., Жұмабаев даңғ., 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Еуразия гуманитарлық институтының Хабаршысы.

Меншіктенуші: «А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты»

Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде қайта есепке қойылды. Тіркеу № KZ92VPY00046970 17.03.2022

Басуға 27.03.2026 ж. қол қойылды. Пішімі 60*84 1\8. Қағаз офсеттік Көлемі. БТ.

Таралымы 200 дана. Бағасы келісім бойынша. Тапсырыс № 89

«Ақтаев У.Е.» баспасында басылып шықты

© А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты

Главный редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Кандидат филологических наук, доцент Евразийского гуманитарного института имени
А.К. Кусаинова
Ответственный редактор **Алимбаев А.Е.**
Доктор философии (PhD), доцент Евразийского гуманитарного института имени
А.К. Кусаинова

Редакционная коллегия

Аймухамбет Ж.А.	доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Актаева К.	доктор филологических наук, профессор, университет имени Адама Мицкевича, Познань, Польша.
Абсадық А.А.	доктор филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А.Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Аасланд Е.	доктор философии (PhD), профессор
Бредихин С.Н.	доктор филологических наук, профессор, Северо-Кавказский федеральный университет, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	кандидат филологических наук, доцент университет имени А. Бокейхана, Семей, Казахстан
Ермекова Т.Н.	доктор филологических наук, профессор, Казахский национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан
Есиркепова К.К.	кандидат филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Жусипов Н.К.	доктор филологических наук, профессор, Торайгыров университет, Павлодар, Казахстан
Каранфил Г.	доктор философии (PhD), профессор, Комратский государственный университет, Кишинев, Молдова
Курбанова М.М.	доктор филологических наук, профессор, Ташкентский государственный университет узбекского языка и литературы им. Алишера Навои, Ташкент, Узбекистан
Камзабекулы Д.	академик НАН РК, доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Курсыжан Л.А.	кандидат филологических наук, профессор, Университет иностранных языков Ханкук, Сеул, Южная Корея
Онер М.	доктор философии (PhD), профессор, Эгейский университет, Измир, Турция
Олдфилд А.	доктор философии (PhD), профессор, Университет Каролины Каролина, США
Пименова М.В.	доктор филологических наук, профессор, Институт иностранных языков, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	доктор филологических наук, профессор, Казанский федеральный университет, Казань, Татарстан, РФ
Сенмез О.Ф.	доктор философии (PhD), профессор, Университет Токат Газиосманпаша, Токат, Турция

Адрес редакции: 010009, г. Астана., пр. Жумабаева, 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Вестник Евразийского гуманитарного института.
Собственник: «Евразийский гуманитарный институт имени А.К. Кусаинова».
Министерством информации и общественного развития Республики Казахстан Комитет информации постановлено на переучет № KZ92VPY00046970 17.03.2022
Подписано в печать 27.03.2026 г. Формат 60*84 1\8. Бум. типогр.
Тираж 200. Цена согласовано. Заказ № 89
Напечатано в издательстве «У.Е. Актаева»

©Евразийский гуманитарный институт имени А.К. Кусаинова

Chief Editor **Daurenbekova L.N.**

Candidate of Philological Science, Associate Professor of the A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute

Editor-in-Chief **Alimbayev A.E.**

Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor of the A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute

Editorial Board

- Aimuhambet Zh.A.** Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
- Aktayeva K.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Poznan Adam Mitskevich University, Poznan, Poland
- Absadyk A.A.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
- Aasland E.**
- Bredikhin S.N.** Doctor of Philological Sciences, Professor, North-Caucasus Federal University, Stavropol, RF
- Гайнуллина Ф.А.** Candidate of Philological Sciences, Associate Professor Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan
- Yermekova T.N.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kaz. National Women's Pedagogical University. Almaty, Kazakhstan
- Yesirkepova K.K.** Candidate of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
- Zhusipov N.K.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Toraighyrov University, Pavlodar, Kazakhstan
- Karanfil G.** Doctor of Philological (PhD), Professor, Komrat Devlet Univerditesi, Kishinev, Moldova
- Kurbanova M.M.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoyi, Tashkent, Uzbekistan
- Kamzabekuly D.** Academician of NAS RK, Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
- Kuryszhn L.A.** Candidate of Philological Sciences, Professor, Hankuk University of Foreign Studies Seoul Korea
- Oner M.** Doctor of Philological (PhD), Professor, Aegean University, Izmir, Turkey
- Oldfield A.** Doctor of Philological (PhD), Professor, Coastal Carolina University Carolina, USA
- Pimenova M.V.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Foreign Languages Institute, St-Petersburg, RF
- Seifullina F.S.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kazan Federal University, Kazan, Tatarstan, RF
- Senmez O.F.** (PhD), Professor, Tokat Gaziosmanpasa University, Tokat, Turkey

Editorial address: 010009, Astana., 4, Prospect Zhumabayev

Tel/Fax: (7172) 561 933; e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Bulletin of the Eurasian Humanities Institute.

Owner: «A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute».

The Ministry of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan Information Committee decided to re-register No. KZ92VPY00046970 17.03.2022

Signed for printing 27.03.2026 Format 60 * 84 1 \ 8. Paper. Printing house

Circulation 200. Price agreed. Order No. 89

Printed in the publishing house of «U.E. Aktaev»

МАЗМҰНЫ — СОДЕРЖАНИЕ — CONTENTS

ТІЛ БІЛІМІ – ЯЗЫКОЗНАНИЕ – LINGUISTICS

АКМАГАМБЕТОВА Б.Е., САРСЕКЕ Г.Ә., ШАХИН И.	Сұхбат дискурсындағы коммуникативті стратегия мен тактика: қолданыс ерекшеліктері	7
БЕРГІБАЕВА Д.Қ., КЕНЖЕҒАЛИЕВ С.А., СЕРДАЛИНА С.К.	Ділдік лексикон және қостілділік	22
DOSZHAN Z.A., YERSULTANOVA G.T., KNASSANOVA M.T.	Lexicalising myth and cultural memory: a comparative study of kazakh and english mythologemes	31
ЕСКЕЕВА М.Қ., РАЙНБЕКОВА Г.С.	Түркі халықтарының тұрмыстық лексикасы: тарихи және мәдени аспектілері	40
ЖЫЛКЫБАЕВА М.С., САПАРБАЙҚЫЗЫ Ш., СПАТАЕВА С.Т.	Қытай және басқа да шығыс дереккөздеріндегі көне түркі қала атауларында кездесетін -кент/-кет формантының тарихи-лингвистикалық ерекшеліктері	48
ИСКАКОВА Г.Ж., ТЛЕУБЕРДИНА Г.Т., ТАҢСЫҚБАЙ Ә.Қ.	Көркем мәтінді комикс форматына бейімдеудің лингвистикалық негіздері: отандық әдебиетке шолу	57
МАНАПБАЕВА Ж.Ж., АЛПЫСБАЕВА А.Е., ЖУСУПОВА А.У.	Аударма сапасын бағалау тәжірибесі	67
ОСПАНОВА Ф.А., БАЛХИМБЕКОВА П.Ж.	Бизнес терминологиясындағы кірме сөздердің ерекшеліктері	79
SAKYEVA G.O., IBRAIMOVA L.A.	The importance of lexical classification of film discourses in creating a multimedia corpus (based on the film “Alty jasar Alpamys” (“Six-year-old Alpamys”))	90

ӘДЕБИЕТТАНУ – ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ – LITERATURE STUDIES

АБДУЛЛИНА А.Б., СҰЛТАҒАЛИЕВА О.Қ., СЕЙСЕМБАЕВА Ж.А.	Қазіргі қазақ поэзиясындағы ұлттық мінез поэтикасы мен символикасы	98
ALIYEV Y.N., TOIBAZAR A.M., TURDALI T.	The historical figure and the epic hero in kazakh epic poetry (based on the epic of Edige)	108
АЛИМКАНОВА Г.Б., ЖҮСІПОВ Н.Қ.	Ғалым Едіге Тұрсыновтың түркі халықтары фольклоры туралы тұжырымдары	121
ӘЛТАЙ А.Д., ЖӘЛЕЛОВА М.С., ҚИАРЫСТАНОВА Г.Қ.	Қадыр Мырза Әли поэзиясындағы ауыл концептісі және ұлттық болмыс	130
БАКИРОВА Ш.А., БАЙМЫШ Л.Қ.	Ж. Бектұров шығармаларындағы азаттық сарын	140
YERZHANOVA F.M., IBRAEVA ZH.B., MUKANOVA ZH. R.	Reinterpreting the fairy tale: modern trends in kazakhstani children’s literature	151

GALYMZHANOVA Z.T., BAYTANASOVA K.M., KALIYEV A.K.	The narrative structure in S. Seifullin's novel «A hard road, a perilous journey»	162
ИБРАГИМОВА Д.Қ., АСЫЛБЕКҰЛЫ С., ТОҚШЫЛЫҚОВА Г.Б.	Жазушы Сайын Мұратбековтің сыншылық қыры	171
ИХСАН Д.М.	Түркістан мерзімді баспасөзінде ұлттық фольклордың жариялануы мен зерттелуі	181
КЕНЖЕҚОЖАЕВА А.М., ЖУСАНБАЕВА С.Б.	Метапоэтиканың метамәтіндік өлшемдері (А. Құнанбайұлы шығармашылығы негізінде)	192
МАКАТОВА А.А., ӘБСАДЫҚ А.А.	«Абай», «Сана», «Таң» журналдарындағы қазақ фольклор материалдары	202
МҰСТОЯПОВА А.Т., ИБРАИМОВА Ж.Ж., ЖАМАНОВА Ж.Ж.	Джордж Оруэлдің «1984» романындағы псевдокарнавал поэтикасы	211
НҮРБАЕВА А.Н., ТӨЛЕБАЕВА Қ., ДАУРЕНБЕКОВА Л.Н.	Прецеденттік құбылыстардың көркем мәтіндегі қолданысы (Шәкәрім Құдайбердіұлы шығармалары негізінде)	222
НҮРБАНОВА А.Қ.	Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы шығармаларындағы білім мен тәрбие құндылықтары	235
СӘРСЕНБАЕВА Ж.Б., ҚҰРМАНБАЙ А.П., ОБАЕВА Г.С.	Айгүл Кемелбаеваның «Мұнара» романындағы әйел бейнесі: архетип және сана трансформациясы	245
СЕЙПУТАНОВА А.Қ., НУРЛАНОВА А.Н.	Ш. Құдайбердіұлының «Түрік, қырғыз-қазақ һәм хандар шежіресіндегі» қазақ рулары туралы мәліметтердің тарихи негізі	257
ХАМИДОВА А.Х., КАНАФИНА М.А., ЖУМСАКБАЕВ А.Т.	Женский иронический детектив как форма социокультурного комментария (на материале романа Дарьи Донцовой «Маникюр для покойника»)	267

ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТІ ОҚИТУ ӘДІСТЕМЕСІ – МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ – METHODOLOGY OF TEACHING LANGUAGE AND LITERATURE

КАЙЫРБАЕВА Ж.К., РАХМЕТОВА Р.С.	Оқушылардың сөзсаптамын тілдесім әрекеті негізінде дамытудың педагогика-психологиялық аспектісі	275
KOILYBAYEVA R.K., KUSMANOVA K.A.	Formation of family values in children on the basis of family discourse	388
МАЖИЕВА Н.А., БАЛТАБАЕВА Н.С., А.БЕРКЕНОВА Р.	ЖОО-да қазақ эпостарды жобалық әдістеме арқылы оқыту	299
ОРАЗ А.Н., МАЛИКОВ Қ.Т., РАМАЗАНОВА Г.Х.,	Қазақ тілін оқытуда корпусстық тәсілдердің лексикалық дағдыларды қалыптастыруға ықпалы	309
ТЕЛГОЖАЕВА Қ.С., ОДАНОВА С.А., ЖАЙЛАУБАЕВА М.Қ.	Ұлттық-мәдени код негізіндегі виртуалды жиі жүйесі: тіл үйренушілердің икемді дағды күзіреттілігін қалыптастыру	334
ТОҒЫЗБАЙ Н.Б., ЕРСУЛТАНОВА Г.С., ЖУМАХАНОВА Н.Н.	ҚАЗТЕСТ жүйесіндегі өнімді сөйлеу әрекеттерінің ерекшеліктері	346

Н.Б. ТОҒЫЗБАЙ¹ Г.С. ЕРСУЛТАНОВА² *Н.Н. ЖУМАХАНОВА³

«Ұлттық тестілеу орталығы» Астана, Қазақстан^{1,2,3}
(e-mail: nurgul.9bai@gmail.com¹, ersultanovagulnur@gmail.com²,
8533467@mail.ru³)

ҚАЗТЕСТ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЖАЗЫЛЫМ МЕН АЙТЫЛЫМ ДАҒДЫЛАРЫН БАҒАЛАУДЫҢ ӘДІСНАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ ЖӘНЕ АЙМАҚТЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Мақалада ҚАЗТЕСТ жүйесі аясында жазылым және айтылым дағдыларын бағалаудың әдіснамалық негіздері мен ерекшеліктері қарастырылады. Жұмыстың мақсаты – жазылым мен айтылым көрсеткіштері арасындағы айырмашылықтарды анықтау және оларды аймақтық тұрғыдан талдау. Талдау барысында аралас (сандық және сапалық) әдістер қолданылып, тестілеу нәтижелері негізінде деректер сараланды. Нәтижелер көрсеткендей, айтылым көрсеткішінен жазылым нәтижелері жоғары. Бұл айырмашылық тілдік ортаның ықпалы, диалектілік ерекшеліктер, жазылымның когнитивтік күрделілігі, әдістемелік жұмыстың жеткіліксіздігі және мәдени-коммуникативтік факторлармен түсіндіріледі. Сонымен қатар жазылымда орфографиялық және синтаксистік қателіктердің жиі кездесетіні анықталды. Жүргізілген талдау қорытындылары тілдік дағдыларды бағалауда аймақтық ерекшеліктерді ескеру қажеттігін көрсетеді. Жазылым мен айтылымды кіріктіре оқыту, жазба дағдыларды жүйелі дамыту және оқу үдерісін коммуникативтік бағытта жетілдіру ұсынылады. Мақала нәтижелері қазақ тілін екінші немесе шет тілі ретінде оқыту әдістемесін жетілдіруге және ҚАЗТЕСТ жүйесін ғылыми тұрғыдан дамытуға үлес қосады.

Түйін сөздер: ҚАЗТЕСТ, жазылым, айтылым, тілдік құзыреттілік, бағалау, талдау.

Кіріспе. Қазіргі жаһандану дәуірінде білім беру жүйесінде тілдік құзыреттілікті дамыту мен оны объективті бағалау мәселесі ерекше өзектілікке ие болып отыр. Тілді меңгеру деңгейін анықтау – жеке тұлғаның коммуникативтік, мәдени және когнитивтік қабілеттерін кешенді бағалауға мүмкіндік беретін маңызды көрсеткіш. Заманауи педагогикалық парадигма бойынша тіл үйрету тек грамматикалық ережелер мен лексикалық бірліктерді меңгерумен шектелмей, сол білімді нақты өмірлік жағдаяттарда орынды әрі тиімді қолдана білу дағдысын қалыптастыруды көздейді. Осы тұрғыда ҚАЗТЕСТ тапсырмаларының мазмұны тілдік құзыреттіліктің барлық құрамдас бөліктерін қамтуға бағытталған. Жазылым мен айтылым тапсырмалары тестіленушінің ой-санасын, шығармашылық қабілетін, тілдік білімін нақты қолдану қабілетін көрсетеді. Сонымен қатар, тапсырмалардың құрылымы когнитивтік, социолингвистикалық және мәдени аспектілерді ескере отырып жасалған, бұл әртүрлі контексттерде тілдік әрекет қабілетін бағалауға мүмкіндік береді.

ҚАЗТЕСТ жүйесінің ғылыми негізі тілдік білімді функционалды-коммуникативтік тұрғыдан бағалау тұжырымдамасына сүйенеді. Бұл бағыт тіл үйренушінің грамматикалық сауаттылығын ғана емес, сонымен қатар оның нақты әлеуметтік және мәдени жағдаяттарда

тілді орынды қолдану білігін кешенді түрде өлшеуге мүмкіндік береді [1, 2]. Мұндай тәсіл тілді меңгерудің сапалық деңгейін дәл бағалап, оны халықаралық тілдік стандарттармен (мысалы, CEFR – Common European Framework of Reference for Languages) салыстыруға жағдай жасайды.

Сондықтан тілдік құзыреттілікті өлшеу мен бағалауда ҚАЗТЕСТ жүйесін ғылыми тұрғыдан зерделеу – қазақ тілін екінші немесе шет тілі ретінде оқытудың тиімділігін арттыру, бағалау үдерісін стандарттау және тіл үйретудің сапасын арттыру бағытындағы маңызды ғылыми-әдістемелік міндеттердің бірі болып табылады.

Тілді меңгеру деңгейін анықтау оның тек тілдік білімін емес, коммуникативтік әрекетте қолдану қабілетін де қамтиды. Қазақстанда бұл бағытта ҚАЗТЕСТ жүйесі маңызды рөл атқарады. Аталған жүйе тілдік дағдыларды кешенді бағалауға бағытталғанымен, жазылым мен айтылым нәтижелері арасында айырмашылықтардың байқалуы зерттеуді қажет етеді.

Осыған байланысты негізге мақсат – ҚАЗТЕСТ жүйесінде жазылым мен айтылым дағдыларын бағалаудың әдіснамалық негіздерін анықтау және аймақтық ерекшеліктерді талдау.

ҚАЗТЕСТ жүйесі тіл үйренушінің қазақ тілін меңгеру деңгейін халықаралық стандарттарға сәйкес айқындауға бағытталған және тілдік құзыреттіліктің барлық құрамдас бөліктерін – тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылым дағдыларын кешенді түрде қамтып, тілдік білімнің функционалдық жағын анықтауға бағытталған.

– Тыңдалым бөлігі – диалогтар мен монологтарды тыңдау арқылы мәтінді түсіну дағдысын анықтауға арналған тест тапсырмалары.

– Оқылым бөлігі – әртүрлі мазмұндағы және стильдегі мәтіндерді оқып, түсіну дағдыларын анықтауға арналған тест тапсырмалары.

– Жазылым бөлігі – берілген сурет бойынша өз ойын жазбаша баяндау және берілген тақырыпқа эссе жазу.

– Айтылым бөлігі – әртүрлі тақырыптар бойынша қойылған сұрақтар мен тақырыптар бойынша өз пікірін сауатты жеткізу ұсынылады [3, 365 б].

Бұл дағдылардың ішіндегі жазылым мен айтылым тапсырмалары ашық тест тапсырмалары ретінде беріледі және тестіленушінің тілдік құзыреттілігін кең көлемде бағалауға бағытталады. Ашық тест тапсырмалары – бұл тестіленушіге дайын жауап нұсқалары ұсынылмайтын, еркін түрде өз ойын жазбаша немесе ауызша түрде білдіруді талап ететін тапсырма түрі. Ол көп таңдаулы тесттермен салыстырғанда тестіленушінің тілдік дағдыларын тереңірек бағалауға әсіресе, тілдік білімді практикалық тұрғыда қолдануға басымдық береді. Сонымен бірге, тапсырмалар арқылы тек лексика-грамматикалық білім ғана емес, ойды жүйелеу, дәлелдеу, пікір білдіру сияқты жоғары деңгейлі тілдік дағдылар бағаланады. Адамның тілдік қорын, логикалық ойлауын, пікірін дәлелдей алуын және тілдік жағдаятқа бейімделуін бағалауға мүмкіндік туады [4, 5].

Қазақ тілін оқыту әдістемесінде тілдік қатысым әрекетінің негізгі түрлері – тыңдалым, айтылым (сөйлесім), оқылым және жазылым дағдыларын дамыту мәселесі көптеген отандық және шетелдік зерттеушілердің еңбектерінде қарастырылған. Бұл бағыттағы ғылыми зерттеулер тіл үйретудің коммуникативтік негізін қалыптастыруға және білім алушылардың тілдік құзыреттілігін дамытуға бағытталған.

Қазақ тілін қатысымдық тұрғыдан оқыту теориясының негізін қалаған ғалымдардың бірі – профессор Ф.Оразбаева. Ғалымның зерттеулерінде тілдік қатынас адамның ойлау әрекетімен және әлеуметтік қарым-қатынасымен тығыз байланысты күрделі процесс ретінде қарастырылады. Оның еңбектерінде тіл үйрету барысында сөйлесім әрекетінің төрт түрін (тыңдалым, сөйлесім, оқылым, жазылым) кешенді түрде дамыту қажеттігі ғылыми тұрғыда дәлелденеді. Сонымен қатар зерттеуші сөйлесім әрекетінің тиімді қалыптасуы үшін коммуникативтік әдістер мен интерактивті тапсырмаларды қолданудың маңызын атап көрсетеді [6].

Сөйлесім дағдыларын дамыту мәселесі Э.Оразалиева, Ф.Оразбаева, А.Бөгенбаева және басқа зерттеушілердің еңбектерінде де қарастырылған. Аталған

ғалымдардың зерттеуінде студенттердің сөйлесім әрекетін дамытуда шығармашылық ойлау әдістерін қолдану тиімді екендігі дәлелденген. Зерттеу нәтижелері шығармашылық тапсырмалар студенттердің коммуникативтік қабілетін арттырып, тілдік материалды терең меңгеруге мүмкіндік беретінін көрсетеді [7].

Жазылым дағдыларын дамыту мәселесі де қазіргі қазақ тілін оқыту әдістемесінде маңызды бағыттардың бірі болып табылады. Жазылым – адамның ойын жүйелі, логикалық және сауатты түрде жазбаша жеткізу қабілеті. Зерттеулерде жазылым әрекеті мәтін құрастыру, эссе жазу, мәтінді редакциялау және құрылымдық ұйымдастыру сияқты бірнеше кезеңнен тұратыны көрсетілген.

Қазақ тілін оқыту барысында тілдік әрекеттерді өзара байланыста дамыту мәселесі де көптеген зерттеулерде қарастырылған. Мысалы, қазіргі әдістемелік зерттеулерде оқылым мен жазылым әрекеттерін интеграциялау арқылы білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға болатыны көрсетіледі. Мұндай тәсіл білім алушылардың мәтінді түсіну, талдау және өз ойын жазбаша түрде жеткізу қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Жалпы алғанда, отандық ғалымдардың еңбектерін талдау қазақ тілін оқытуда сөйлесім және жазылым дағдыларын дамыту мәселесі жеткілікті деңгейде зерттелгенін көрсетеді. Атап айтқанда, Ф.Оразбаева, З.Күзекова, Н. Уәли, Б. Шалабай және басқа ғалымдардың еңбектерінде тілдік қатысым әрекеттерінің теориялық негіздері мен әдістемелік жолдары жан-жақты қарастырылған. Сондықтан қазіргі зерттеулерде аталған ғалымдардың ғылыми тұжырымдарына сүйене отырып, сөйлесім және жазылым дағдыларын дамыту әдістерін жетілдіру маңызды болып табылады [8, 9, 10].

Әдістеме және зерттеу әдістері. Зерттеу жұмысының әдіснамалық негізін тілдік құзыреттілікті бағалаудың коммуникативтік бағыты, Benjamin Bloom ұсынған танымдық таксономия [11] және Dell Hymes негіздеген коммуникативтік құзыреттілік теориясы құрайды [12]. Аталған теориялық тұжырымдар жазылым мен айтылым дағдыларын тек тілдік білім тұрғысынан ғана емес, когнитивтік, социолингвистикалық және психолингвистикалық қырларынан кешенді талдауға мүмкіндік береді.

Алынған нәтижелерді саралау барысында аралас (mixed methods) әдіснама қолданылды, яғни сандық және сапалық талдау тәсілдері ұштастырылды. Сандық талдау тест нәтижелерін статистикалық өңдеуге бағытталса, сапалық талдау жазылым және айтылым тапсырмаларының мазмұнын, құрылымын және бағалау критерийлерін ғылыми тұрғыдан саралауға негізделді.

Талдау материалы ретінде 2025 жылы ҚАЗТЕСТ жүйесі бойынша өткізілген тестілеу нәтижелері алынды.

Статистикалық мәліметтерге сүйенсек, ҚАЗТЕСТ тапсырушылар саны жыл сайын тұрақты түрде өсіп отыр. Егер алғашқы жылдары жүйеге қатысушылардың басым бөлігі мемлекеттік қызметкерлер болса, бүгінде оны жоғары оқу орындарының студенттері, оқытушылар, әскери қызметшілер және шетелдік азаматтар да тапсыруда.

Бұл үрдіс:

- мемлекеттік тілдің әлеуметтік-коммуникативтік қызмет аясының кеңейгенін;
- тілді меңгеруді бағалаудың бірыңғай ұлттық стандарты қалыптасқанын;
- азаматтардың қазақ тілін меңгеруге деген ынтасы артып отырғанын көрсетеді [13].

Эмпирикалық деректер Қазақстанның оңтүстік өңірлерінен, атап айтқанда Шымкент қаласы, Түркістан, Жамбыл және Қызылорда облыстары бойынша жиналған. Бұл өңірлер зерттеу нысаны ретінде кездейсоқ таңдалған жоқ. Біріншіден, аталған аймақтарда қазақ тілі табиғи тілдік орта ретінде кеңінен қолданылады, яғни ауызекі коммуникацияның үлесі жоғары. Екіншіден, осы өңірлерде ҚАЗТЕСТ тапсырушылар саны салыстырмалы түрде көп болғандықтан, деректердің репрезентативтілігі қамтамасыз етілді. Үшіншіден, алдын ала жүргізілген мониторинг нәтижелері бойынша аталған аймақтарда айтылым және жазылым көрсеткіштері арасында айырмашылық бар екендігі байқалған, бұл зерттеуді тереңдетуге негіз болды.

Саралау барысында жалпы саны бірнеше мың тестіленушінің нәтижелері қарастырылып, олардың жазылым және айтылым бойынша жинаған баллдары

салыстырмалы талдауға түсті. Сандық деректерді өңдеу барысында сипаттамалық статистика (орташа көрсеткіш, айырмашылық, пайыздық қатынас) қолданылды. Сонымен қатар аймақтық көрсеткіштерді салыстыру арқылы жазылым мен айтылым арасындағы диспропорция анықталды.

Сапалық талдау аясында жазылым және айтылым тапсырмаларының құрылымы мен мазмұны қарастырылды. Жазылым тапсырмалары Bloom's Taxonomy деңгейлері бойынша талданып, олардың талдау, жинақтау және бағалау сияқты жоғары деңгейлі когнитивтік дағдыларды қалыптастыруға бағытталғаны анықталды. Ал айтылым тапсырмалары Communicative Competence теориясы негізінде бағаланып, тестіленушінің тілдік жағдаятқа бейімделу, әлеуметтік нормаларды сақтау және тілдік мінез-құлықты орынды қолдану қабілеттері сараланды.

Психолингвистикалық талдау барысында жазылым мен айтылым әрекеттерінің когнитивтік айырмашылықтары қарастырылды. Жазылым – жоспарлау, редакциялау және бақылау сияқты күрделі ойлау операцияларын талап ететін саналы әрекет ретінде сипатталса, айтылым – автоматтандырылған, жедел жүзеге асатын тілдік процесс ретінде қарастырылды. Ал социолингвистикалық тұрғыдан зерттеу аймақтық тілдік орта, ауызекі сөйлеу тәжірибесі және мәдени коммуникация ерекшеліктері арқылы түсіндірілді.

Осылайша, қолданылған әдістер кешені ҚАЗТЕСТ жүйесіндегі жазылым мен айтылым дағдыларының ерекшеліктерін жан-жақты талдауға, сондай-ақ аймақтық нәтижелер арасындағы айырмашылықтардың себептерін ғылыми тұрғыдан негіздеуге мүмкіндік берді.

Талқылау мен бақылау. Бүгінгі күні аталған мәселені шешу жолында қазақстандық бағалау жүйесі ҚАЗТЕСТ тест тапсырмаларын әзірлеуде көпжылдық тәжірибеге сүйеніп келеді. Сонымен қатар педагогикалық өлшемдер мен білім сапасын бағалау саласында жоғары нәтижелерге қол жеткізген халықаралық ұйымдар мен шетелдік тестілеу компанияларының озық тәжірибесі зерделеніп, заманауи әдіс-тәсілдер енгізілуде. Бұл өз кезегінде тест мазмұнының валидтілігі мен сенімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, кейбір аймақтарда, әсіресе Қазақстанның оңтүстік өңірлерінде тестіленушілердің айтылым көрсеткіштері жазылым нәтижелерінен жоғары. Аталған айырмашылық жүйелі сипатқа ие және бірнеше өзара байланысты факторлармен түсіндіріледі.

Кесте 1 – Айтылым мен жазылым арасындағы айырмашылыққа әсер ететін факторлар

Фактор	Қысқаша түсіндірме
Ауызекі тілдің күнделікті қолданысы	Оңтүстік аймақтарда қазақ тілі тұрмыстық, қоғамдық және мәдени қарым-қатынас құралы ретінде кең қолданылады. Ауызша тілдік тәжірибе тілдік автоматтануды арттырып, айтылым нәтижелерін жоғарылатады
Диалектілік ерекшеліктердің әсері	Аймақтық диалектілік және фонетикалық ерекшеліктер жазба нормадан өзгеше, бұл жазба жұмыста қателіктерге әкеледі. Мысалы: дыбыстық ассимиляция, ауызекі сөздер («бәсе», «қойшы енді»), қарапайым етістік формалары
Жазылымның когнитивтік күрделілігі	Айтылым автоматтанған, жылдам когнитивтік процесс болса, жазылым – жоспарлауды, грамматикалық бақылауды, логикалық құрылымдауды қажет ететін күрделі әрекет
Әдістемелік жұмыс шектеулілігі	Қазақ тілін оқыту көбінесе ауызша коммуникацияға бағытталған. Жазба дағдылар жеткіліксіз, бақылау кезеңінде жетілдіріледі
Мәдени-коммуникативтік құндылықтардың ауызша тілде көрінуі	Оңтүстік аймақтарда ауызша сөйлеу мәдениеті жоғары. Эмоциялық, экспрессивтік қатынас көбінесе ауызша тілде жүзеге асады, ал жазба тіл ресми, бейтарап сипатта.

Ауызекі тілдің күнделікті қолданыс аясының кеңдігі айтылым дағдысының табиғи түрде дамуына әсер етеді. Қазақ тілі тұрмыстық және әлеуметтік қарым-қатынаста белсенді қолданылатын ортада тілдік автоматтану жоғары деңгейде қалыптасады. Нәтижесінде тестіленушілер ойларын ауызша еркін жеткізе алады, бұл айтылым көрсеткішінің жоғары болуына ықпал етеді. Алайда бұл жағдай жазылым сапасына тікелей әсер етпейді, себебі жазба тіл өзіне тән нормалар мен құрылымдарды талап етеді.

Екіншіден, аймақтық диалектілік ерекшеліктердің ықпалы байқалады. Ауызекі тілде қалыптасқан фонетикалық және лексикалық ерекшеліктер жазба тілге ауысып, әдеби нормаға сәйкес келмейтін қателердің пайда болуына әкеледі. Бұл, әсіресе, орфография мен сөйлем құрылымында көрініс табады. Соның салдарынан жазылым нәтижелері төмендейді.

Үшіншіден, жазылым дағдысының когнитивтік күрделілігі маңызды рөл атқарады. Айтылым жедел әрі автоматтанған процесс болса, жазылым ойды алдын ала жоспарлауды, логикалық жүйелеуді және грамматикалық бақылауды талап етеді. Мұндай көпсатылы әрекет жеткілікті деңгейде қалыптаспаған жағдайда, тестіленушілер жазба тапсырмаларды орындауда қиындықтарға тап болады.

Сонымен қатар, оқыту үдерісіндегі әдістемелік ерекшеліктер де әсер етеді. Қазақ тілін оқытуда көбіне ауызша коммуникацияға басымдық беріледі, ал жазылым дағдылары жүйелі түрде жеткілікті деңгейде дамытылмайды. Бұл жазылым көрсеткішінің салыстырмалы түрде төмен болуына алып келеді.

Мәдени-коммуникативтік факторлар да назар аударуды қажет етеді. Оңтүстік өңірлерде ауызша сөйлеу мәдениеті жоғары деңгейде дамыған, ал жазба тіл көбіне ресми және шектеулі қолданысқа ие. Осыған байланысты тестіленушілер ауызша тілде өз ойын экспрессивті әрі еркін жеткізгенімен, жазба тілде бейтарап және құрылымдық шектеулерге тап болады.

Бұдан бөлек, орфографиялық және пунктуациялық дағдылардың жеткіліксіз қалыптасуы, жазылымға деген мотивацияның төмендігі, сондай-ақ цифрлық коммуникацияның ықпалы (қысқартылған және бейресми жазу үлгілері) да жазба нәтижелердің сапасына кері әсерін тигізеді. Сонымен қатар, оқу дағдысының жеткіліксіздігі де жазылым сапасының төмендеуіне ықпал ететін факторлардың бірі ретінде қарастырылады, себебі сапалы жазу дағдысы көбіне оқылым тәжірибесімен тығыз байланысты.

Осылайша, айтылым мен жазылым көрсеткіштері арасындағы айырмашылық бір ғана себеппен емес, өзара байланысты бірнеше факторлардың ықпалымен қалыптасатыны анықталды. Аталған факторлар тестілеу нәтижелерінде жүйелі түрде көрініс тауып, әсіресе аймақтық ерекшеліктермен тығыз байланыста байқалады.

Нәтижелер. 2025 жылғы ҚАЗТЕСТ тестілеуі нәтижелеріне сәйкес нақты аймақтық ерекшеліктерді келесі кестеден көруге болады. Бұл көрсеткіштер қатысушылардың жақсы және жоғары деңгейге жеткенін білдіреді.

Кесте 2 – Жоғары балл көрсеткіштері (31–50 ұпайлар қосындысы)

Аймақ	Жазылым (31–50 балл)	Айтылым (31–50 балл)	Айырмашылық	Жоғары көрсеткіш көрсеткен бөлік
Шымкент	1082	1366	+284	Айтылым
Жамбыл (Тараз)	312	361	+49	Айтылым
Қызылорда	388	439	+51	Айтылым
Түркістан	155	189	+34	Айтылым

(Бұл жерде адам саны көп болса да, аз болса да Айтылым жоғары көрсеткіш көрсетуде)

Бұл кестеде нәтижелер Шымкент қаласы, Жамбыл, Қызылорда және Түркістан облыстары бойынша алынған мәліметтер негізінде талданды. Нәтижелер көрсеткендей, барлық төрт аймақта айтылым бөлігінен жиналған балл жазылым нәтижелерінен жоғары болып шықты. Бұл тенденция оңтүстік өңірлерде ауызша тілдік қатынастың басым дамығанын айғақтайды.

Шымкент қаласында айырмашылық айтарлықтай жоғары – айтылым көрсеткіші жазылымнан 284 қатысушыға артық. Бұл құбылыс аталған өңірде тілдік орта мен ауызша қатынас тәжірибесінің жоғары деңгейін көрсетеді.

Жамбыл облысында айтылым нәтижелері жазылымнан 49 қатысушыға, ал Қызылорда облысында 51 қатысушыға жоғары көрсеткіш көрсетті. Бұл деректер де оңтүстік өңірлердегі ауызша тілдік дағдылардың басымдығын растайды.

Түркістан облысында айырмашылық салыстырмалы түрде аз (+34 қатысушы), дегенмен айтылым көрсеткіші мұнда да алдыңғы орында. Бұл облыста жазылым мен айтылым деңгейлері шамалас дамығанымен, ауызша тілді қолдану дағдысы басымдық танытады.

Шымкент қаласында айырмашылық ең жоғары, бұл ауызша тілдік тәжірибенің белсенділігін көрсетеді, ал Түркістан облысында айырмашылық аздау, бірақ айтылым әлі де жоғары деңгейде.

Бұл аймақтық айырмашылықтар ауызша тілдің күнделікті қолданылуы, диалектілік ерекшеліктер және жазба тілге аз көңіл бөлінуімен түсіндіріледі.

Аталған нәтижелер оңтүстік аймақтарда қатысушылардың ауызша тілді белсенді қолданатынын және бұл дағдының табиғи коммуникациялық тәжірибеде жиі кездесетінін көрсетеді. Ал жазылым дағдысы, керісінше, оқу және ресми қарым-қатынас контекстінде шектеулі қолданылу салдарынан баяу дамып келеді. Бұл жағдай тіл үйрету процесінде жазылымға бағытталған тапсырмалардың үлесін арттыру қажеттігін көрсетеді [14, 15, 16, 17, 18, 19].

Қорытынды. Жазылым және айтылым дағдылары тестіленушінің тілдік құзыреттілігінің негізгі көрсеткіштері. Жазылым тестіленушінің ойды логикалық, мәдени және коммуникативтік тұрғыдан құрылымдап, дәлелді түрде жеткізе алу қабілетін айқындайды. Айтылым болса, ауызша қатысымдағы икемділікті, тіл мәдениетін, қарым-қатынас шеберлігін және коммуникациялық стратегияларды бағалауға мүмкіндік береді. Әдіснамалық тұрғыдан алғанда, бұл екі дағдыны дамыту және бағалау тестіленушінің когнитивтік, коммуникативтік және мәдени құзыреттерін кешенді түрде айқындайтын маңызды көрсеткіш. Жазылым тапсырмалары, әсіресе эссе жазу, тілдік білім, логикалық ойлау, стильдік сәйкестік, пікір білдіру қабілеті және мәдениетаралық коммуникацияны қатар тексеруге мүмкіндік береді. ҚАЗТЕСТ жүйесінде эссе тестіленушінің жазбаша сауаттылық деңгейін ғана емес, сонымен қатар ұлттық құндылықтарға сай ойлау стилін және тілдік-мәдени бейімділігін бағалайтын маңызды құрал ретінде қызмет етеді.

Зерттеу нәтижелері кейбір аймақтардағы тестіленушілердің айтылымнан жоғары, ал жазылымнан төмен нәтиже көрсетуінің бірнеше себептерін анықтады:

1. Ауызекі тілдің күнделікті қолданыстағы басымдығы;
2. Диалектілік ерекшеліктердің жазба нормаға әсері;
3. Жазылымның психолінгвистикалық тұрғыдан когнитивтік күрделілігі;
4. Жазба дағдысын жетілдіруге бағытталған әдістемелік жұмыстың жеткіліксіздігі;
5. Мәдени-коммуникативтік құндылықтардың негізінен ауызша сөйлеу тілінде көрінуі.

Бұл жағдайды түзету үшін ұсынылады: жазылым мен айтылымды біріктіріп оқыту әдістерін енгізу, аймақтық тілдік ерекшеліктерді ескеретін оқу материалдарын бейімдеу, сондай-ақ жазба сауаттылықты коммуникативтік тұрғыда дамыту.

Саралау барысында оңтүстік аймақ тестіленушілерінің жазылымдағы негізгі мәселелері орфографиялық және синтаксистік қателіктермен байланысты екені анықталды, бұл жазба дағдыларын жетілдіру қажеттілігін көрсетеді. Ал айтылым көрсеткіштері салыстырмалы түрде тұрақты болып, аймақтық айырмашылықтардың минималды екенін дәлелдеді.

Қорыта айтқанда, жаһандану және технологиялық даму үрдістері кәсіби біліктіліктен бөлек, тұлғаның әлеуметтік және мәдени құзыреттілігін арттыру қажеттілігін айқындайды. Әлемдік еңбек нарығындағы құрылымдық өзгерістер кәсіби салада ғана емес, әлеуметтік және мәдени кеңістікте де тиімді әрекет ете алатын, эмоционалды интеллекті дамыған және мәдениетаралық қатысымға бейім мамандарға сұраныстың артуына әкеп соқтырады. Сол себепті тіл үйренушілердің жазылым және айтылым тапсырмалары қазақ тілін үйрету мен бағалауда кешенді әдістемелік құрал ретінде маңызды рөл атқарады. Олар тестіленушінің тілдік құзыреттілігін толық бағалауға, когнитивтік және коммуникативтік дағдыларын дамытудың бағыттарын анықтауға мүмкіндік береді, сонымен қатар ұлттық контекст пен мәдени ерекшеліктерді ескере отырып, білім беру әдістемесін жетілдіруге үлес қосады.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Тіл туралы» Заңы. – Астана, 1997.
2. Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі. ҚАЗТЕСТ жүйесінің әдістемелік-нормативтік құжаттары. – Астана: Ұлттық тестілеу орталығы.
3. Ерсултанова Г.С. Тілді меңгеру деңгейін бағалаудағы ҚАЗТЕСТ жүйесінің рөлі: жаңа форматтағы тиімділік /Г.С. Ерсултанова // Қазақстан Республикасында мемлекеттік тілді оқытудың жүйесі: деңгейлері мен сатылары: конф. материалдары. – Алматы, 2024. – Б. 362-367
4. Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрінің 2024 жылғы 23 қыркүйектегі №458 бұйрығы «ҚАЗТЕСТ» қазақ тілін меңгеру деңгейін бағалау жүйесі бойынша қағидаларды бекіту туралы
5. Қазақстан Республикасында тіл саясатын дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы.
6. Оразбаева Ф.Ш. Тілдік қатынас: теориясы мен әдістемесі. – Алматы: РБК, 2000. – 208 б.
7. Orazaliyeva E., Orazbayeva F. Development of students' speech using the method of creative thinking. – Education Research International, 2022.
8. Күзекова З.К. Қазақ тілін кәсіби бағытта оқыту мәселелері. – Алматы: Қазақ университеті, 2014. – 156 б.
9. Уәли Н. Қазақ сөз мәдениетінің теориялық негіздері. – Алматы: Ғылым, 2007. 272 б.
10. Шалабай Б. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2015. – 240 б.
11. Bloom, B. S. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. – New York: Longmans, 1956. – 315 p.
12. Hymes, D. On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), Sociolinguistics. Harmondsworth: Penguin. 1972. – P. 269-293.
13. Ерсултанова Г., Сагиндиқов И., Садық Ұ., Нурымбетов Н. Қазтест жүйесінің құрылымы және оның орта білім беру саласындағы маңызы // Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының «Білім-Образование» ғылыми-педагогикалық журналы. -2025. -№4(115). – Б. 24-42. DOI: <https://doi.org/10.59941/2960-0642-2025-4-24-42>
14. Тоғызбай Н.Б. Жазылым тапсырмаларының жаңа сипаты (ҚАЗТЕСТ тапсырмалары) // Білім айнасы, 2021, 3 маусым, bilimainasy.kz сайты.
15. ҚР СТ 1926-2023. Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Қарапайым деңгей. Жалпы меңгеру.
16. ҚР СТ 1928-2023. Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Базалық деңгей. Жалпы меңгеру.
17. ҚР СТ 1929-2023. Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Орта деңгей. Жалпы меңгеру.
18. ҚР СТ 1925-2023. Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Ортадан жоғары деңгей. Жалпы меңгеру.
19. ҚР СТ 1927-2023. Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Жоғары деңгей. Жалпы меңгеру.

N.TOYZBAY, G.YERSULTANOVA, N.ZHUMAKHANOVA

National Testing Center, Astana, Kazakhstan

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR ASSESSING WRITING AND SPEAKING SKILLS IN THE QAZTEST SYSTEM AND THEIR REGIONAL FEATURES

Annotation. The article examines the methodological foundations and features of assessing writing and speaking skills within the Kaztest system. The purpose of the study is to identify differences between writing and speaking performance and to analyze them from a regional perspective. The analysis employs a mixed-methods approach (quantitative and qualitative), based on test results data.

The findings show that speaking performance is higher than writing results. This difference is explained by the influence of the linguistic environment, dialectal features, the cognitive complexity of writing, insufficient methodological support, and cultural-communicative factors. In addition, frequent orthographic and syntactic errors in writing were identified.

The results of the analysis highlight the importance of considering regional characteristics in language assessment. It is recommended to integrate teaching of writing and speaking skills, systematically develop writing abilities, and improve the communicative orientation of the educational process. The findings contribute to improving methods of teaching Kazakh as a second or foreign language and to the scientific development of the Kaztest system.

Keywords: Kaztest, writing, speaking, language competence, assessment, analysis.

Н.Б. ТОҒЫЗБАЙ, Г.С. ЕРСУЛТАНОВА, Н.Н. ЖУМАХАНОВА

Национальный центр тестирования, Астана, Казахстан

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ НАВЫКОВ ПИСЬМА И ГОВОРЕНИЯ В СИСТЕМЕ КАЗТЕСТ И ИХ РЕГИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ

Аннотация. В статье рассматриваются методологические основы и особенности оценки письменной и устной речи в системе Казтест. Цель работы – выявить различия между показателями письма и говорения, а также проанализировать их с региональной точки зрения. В ходе анализа использовались смешанные методы (количественные и качественные) на основе данных тестирования.

Результаты показали, что показатели говорения выше результатов письма. Данное различие объясняется влиянием языковой среды, диалектных особенностей, когнитивной сложностью письма, недостаточной методической проработанностью, а также культурно-коммуникативными факторами. Кроме того, выявлена высокая частотность орфографических и синтаксических ошибок в письменной речи.

Результаты анализа подтверждают необходимость учета региональных особенностей при оценке языковых навыков. Рекомендуется интегрировать обучение письму и говорению, системно развивать навыки письменной речи и совершенствовать коммуникативную направленность образовательного процесса. Полученные результаты вносят вклад в развитие методики преподавания казахского языка как второго или иностранного, а также в научное совершенствование системы Казтест.

Ключевые слова: Казтест, письмо, говорение, языковая компетенция, оценка, анализ.

References

1. Qazaqstan Respublikasynyñ «Tıl turaly» Zańy. – Astana, 1997.
2. Qazaqstan Respublikasy Ğylym jáne joǵary bılım ministrлігі. QAZTEST júıesınıñ әдіstemelik-normativтік qújattary. – Astana: Ұлттық testileu ortalyǵy.

3. Ersultanova G.S. Tildi meñgeru deñgeim baғalaudaғы QAZTEST jüiesiniñ rölі: jaña formattaғы tiimdilik /G.S. Ersultanova // Qazaqstan Respublikasynda memlekettik tildi oqytudyñ jüiesi: deñgeileri men satylary: konf. materialdary. – Almaty, 2024. – B. 362-367.
4. Qazaqstan Respublikasy Ćylym jäne joғary bilim ministriniñ 2024 jylғы 23 qyrküiektegi №458 büiryғы «QAZTEST» qazaq tılın meñgeru deñgeim baғalau jüiesi boıynşa qaғıdalary bekıtu turaly.
5. Qazaqstan Respublikasynda til saiasatyn damytudyñ 2023-2029 jylдарға арналған tүйrymdamasy.
6. Orazbaeva F.Ş. Tildik qatynas: teoriasy men әдіstemesi. – Almaty: RBK, 2000. – 208 b.
7. Orazaliyeva E., Orazbayeva F. Development of students' speech using the method of creative thinking. – Education Research International, 2022.
8. Kúzekova Z.K. Qazaq tılın kásibi baғыtta oqytu máseleleri. – Almaty: Qazaq universiteti, 2014. – 156 b.
9. Uáli N. Qazaq söz mádenietiniñ teorıyq negızderi. – Almaty: Ćylym, 2007. 272 b.
10. Şalabai B. Qazaq tılın oqytu әдіstemesi. – Almaty: Qazaq universiteti, 2015. – 240 b.
11. Bloom, B. S. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. – New York: Longmans, 1956. – 315 p.
12. Hymes, D. On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), Sociolinguistics. Harmondsworth: Penguin. 1972. – P. 269-293.
13. Ersultanova G., Sagindikov Í., Sadyq Ū., Nurimbetov N. Qaztest jüiesiniñ qúrylymy jäne onyñ orta bilim beru salasyndaғы mañyzy // Y.Altynsarin atyndaғы Ūlttyq bilim akademiasynyñ «Bilim-Obrazovanie» ģylymi-pedagogikalyq jurnaly. -2025. -№4(115). – B. 24-42. DOI: <https://doi.org/10.59941/2960-0642-2025-4-24-42>
14. Toғyzbai N.B. Jazylym tapsyrmalarynyñ jaña sipaty (QAZTEST tapsyrmalary) // Bilim aınasy, 2021, 3 mausym, bilimainasy.kz saıty.
15. QR ST 1926-2023. Qazaq tılın meñgerudiñ komunikativtik tildik qúzyrettılıkteri. Qarapaimy deñgei. Jalpy meñgeru.
16. QR ST 1928-2023. Qazaq tılın meñgerudiñ komunikativtik tildik qúzyrettılıkteri. Bazalyq deñgei. Jalpy meñgeru.
17. QR ST 1929-2023. Qazaq tılın meñgerudiñ komunikativtik tildik qúzyrettılıkteri. Orta deñgei. Jalpy meñgeru.
18. QR ST 1925-2023. Qazaq tılın meñgerudiñ komunikativtik tildik qúzyrettılıkteri. Ortadan joғary deñgei. Jalpy meñgeru.
19. QR ST 1927-2023. Qazaq tılın meñgerudiñ komunikativtik tildik qúzyrettılıkteri. Joғary deñgei. Jalpy meñgeru.

Авторлар туралы мәлімет:

Тоғызбай Нұргүл Батырбекқызы – педагогика ғылымдарының магистрі, Ұлттық тестілеу орталығы, ҚАЗТЕСТ жүйесін дамыту жөніндегі басқармасының Тест тапсырмаларын қалыптастыру ғылыми-әдістемелік зертхана меңгерушісі, Астана, Қазақстан.

Тоғызбай Нұргүл Батырбекқызы – магистр педагогических наук, Национальный центр тестирования, заведующий научно-методической лабораторией формирования тестовых заданий управления по развитию системы КАЗТЕСТ, Астана, Казахстан.

Togyzbay Nurgul Batyrbekkyzy – Master of Pedagogical Sciences, National Testing Center, Head of the scientific and methodological laboratory for the formation of test tasks of the Department for the development of the KAZTEST System, Astana, Kazakhstan.

Ерсұлтанова Гульнур Серикбаевна – педагогика ғылымдарының магистрі, Ұлттық тестілеу орталығы, ҚАЗТЕСТ жүйесін дамыту жөніндегі басқарма басшысы, Астана, Қазақстан.

Ерсұлтанова Гульнур Серикбаевна – магистр педагогических наук, Национальный центр тестирования, руководитель управления по развитию системы КАЗТЕСТ, Астана, Казахстан.

Yersultanova Gulnur Serykbaevna – Master of Pedagogical Sciences, National Testing Center, Head of the KAZTEST System Development Department, Astana, Kazakhstan.

Жумаханова Назым Нургазиновна – педагогика ғылымдарының магистрі, Ұлттық тестілеу орталығы, ҚАЗТЕСТ жүйесін дамыту жөніндегі басқармасының Тест тапсырмаларын қалыптастыру ғылыми-әдістемелік зертхана жетекші сарапшысы, Астана, Қазақстан.

Жумаханова Назым Нургазиновна – магистр педагогических наук, Национальный центр тестирования, ведущий эксперт научно-методической лаборатории по формированию тестовых заданий управления по развитию системы КАЗТЕСТ, Астана, Казахстан

Zhumakhanova Nazym Nurgazinovna – Master of Pedagogical Sciences, National Testing Center, leading expert of the scientific and methodological laboratory for the formation of test tasks of the Department for the development of the KAZTEST System, Astana, Kazakhstan.

Техникалық редакторлар: **М. Аманғазықызы, А.Т. Жұмсақбаев,**
Г.Қ. Қиарыстанова

Компьютерде беттеген: **Ж.Қ. Оспан**

Еуразия гуманитарлық институтының ХАБАРШЫСЫ. 2026. – 1.
– Астана: А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты.
– 356 б.

Жарияланған материалдар автордың көзқарасын білдіреді, олар журналдың редакциялық алқасының пікірімен сәйкес келмеуі мүмкін. Жарияланымдардағы деректер мен мәліметтердің дұрыстығына автор жауап береді.